

confirmat August., lib. de Prædestin. Sanctor., cap. 2, et illo 2 Corinth. 3: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis*, aliquid, scilicet, ad salutem conferens; sed principium illius voluntatis est aliqua pia et sancta cogitatio multum saluti proficua, quia credere, inquit, est cum assensione cogitare, et quia nemo credit, nisi prius cogitet esse credendum; ergo illa cogitatio, seu illud principium voluntatis erediendi, non est ex nobis, sed ex Dei gratia. Et in cap. 4 idem confirmat ex illo 1 Corinth. 4: *Quid habes quod non accepisti?* nam illud initium aliquid est, et magni momenti. Nam ante prædictam voluntatem, necesse est habere hoc iudicium, *credendum est*, vel, *expedit credere*; hoc autem aliquid est, et magni momenti ad negotium salutis: est ergo gratia, seu ex gratia. Item cum voluntas per illum affectum eleveatur supra totum ordinem naturæ, necesse est ut præcedat in intellectu illuminatio sufficiens: illa ergo non potest esse ex natura, sed ex gratia. Hic autem incurrerent gravissimæ difficultates de illo iudicio, quale et quomodo sit supernaturale, et ad quam virtutem pertinet: sed hæc pertinent ad materiam de fide. Item occurreret difficultas, quomodo illud initium sit in potestate hominis, et an detur facienti quod in se est per vires naturæ. Hæc vero in libro 4 explicabitur.

CAPUT IV.

AN ACTUS FIDEI SIT IN SE ET IN SUBSTANTIA SUPERNATURALIS, ET TRACTATUR PRIMA SENTENTIA.

1. *Præsentis quæstionis introductio.* — Non possumus convenienter exponere qualis sit gratia ad actum fidei necessaria, seu qualis et quanta sit hæc necessitas, nisi prius qualis sit supernaturalitas actus fidei declaremus. Et ideo ab hac quæstione initium sumimus. Quæ quidem versari potest de omnibus actibus in se supernaturalibus, quales sunt actus omnium infusarum virtutum, unde posset merito quæstio in genere disputari; habet tamen in singulis generibus seu speciebus peculiarem difficultatem, et ideo commodius visum est speciatim in singulis, prout materia postulaverit, illam tractare. Quia vero fides prima est harum virtutum, circa illam attingemus ea quæ omnibus generalia sunt, et quæ propria fidei esse videbuntur; de cæteris autem brevius, quæ ad singula peculiariter pertinuerint, expediemus.

2. *Prima et vulgaris acceptio actus quoad substantiam et quoad modum.* — Prius autem, ne de nominibus sit controversia (ut in hoc puncto specialiter esse solet), explicare oportet quid per substantiam, quid vero per modum actus intelligamus, et consequenter quid sit actus in substantia, vel tantum in modo, distingui. Potest enim per substantiam actus, vel generalis aliqua ratio in tali actu inventa, vel tota species ac entitas actus significari. Priori modo dicere possumus substantiam charitatis esse quod sit amor; posteriori autem modo dicemus substantiam charitatis non in amore tantum, sed in tali specifico ac perfecto amore positam esse. Atque eadem proportionem actus dici potest, vel modus essentialis, quia per differentiam specificam genus contrahitur et quasi modificatur, vel modus accidentaliter, quia additur entitati actus in sua specie jam plene constituti. Si ergo substantia actus pro genere sumatur, clarum est actus supernaturales non esse in substantia supernaturales, sed ea potius cum actibus naturalibus convenire, nimirum in genere cognitionis, vel assensus, vel amoris, vel spei, vel in alia simili. Etenim si hanc convenientiam non haberent, non possent esse actus elicti a nostris potentiis, quia potentia non possunt elevari extra sua objecta saltem universalissima, et consequenter neque ad actus qui sub his generibus non contineantur, ut recte notavit Cajetanus 2. 2, q. 171, art. 2, circa ad 3. Sic autem sumpta substantia actus, dicuntur hi actus supernaturales quoad modum, quatenus differentia specifica dicitur modificare genus. Accipi autem vulgo solere actum quoad substantiam, pro actu considerato secundum rationem generalem assensus vel amoris circa tale objectum, notat Molina in Concordia, quæst. 14, art. 13, disp. 15, § Tertium.

3. *Acceptio altera et huius loci propria actus quoad substantiam.* — Hic autem non in hoc sensu loquimur, sed illos actus quoad substantiam supernaturales vocamus, in quibus genus cognitionis vel amoris contrahitur essentialiter per differentiam superioris ordinis, id est, quæ ad quemdam rerum gradum ordinem naturalem superantem pertinet, ideoque ad illum elevat ipsos actus. Unde fit ut nec a nostris potentiis, nec ab Angelicis, nec fortasse ab ullo intellectu creabili, per vires naturales elici possint. Tunc autem talis actus totus est supernaturalis quoad substantiam, id est, quoad suam entitatem, quia (ut dixit) differentia specifica elevat genus cognitionis vel

amoris ad supernaturalem ordinem, et ita tota entitas est supernaturalis, quia in re non est distinctio actualis inter genus et differentiam, et indivisibilis entitas non potest esse in diversis ordinibus, naturali et supernaturali. Quo fit ut genus cognitionis vel amoris de se nec naturale sit, nec supernaturale, sed abstrahens, quia contrahi potest per differentiam utriusque ordinis, sicut substantia abstrahit a spirituali et materiali.

4. *Et quoad modum.* — Et hinc facile declaratur quid sit actum esse naturalem quoad substantiam, et supernaturalem quoad modum. Dicitur enim actus naturalis, non prout naturale distinguitur a libero, nam actus etiam ordinis naturalis liberi esse possunt, imo tales esse debent ut sint morales, sed naturale hic a supernaturali distinguitur. Unde tunc actus est in substantia naturalis, quando constituitur essentialiter per specificam differentiam ordinis naturalis; nam inde fit ut actus in tota sua physica entitate et in re ipsa naturalis sit, et consequenter sit aptus elici a naturali potentia per vires naturales ejus. Quoad modum vero esse potest supernaturalis, vel in fieri tantum, quia, scilicet, fit modo præternaturali, seu ab alia causa quam a naturali, seu non servato ordine naturalium causarum, sicut est oculus restitutus cæco miraculose, et homo resuscitatus; vel potest esse effectus supernaturalis quoad modum in facto esse et in termino, videlicet, quando naturali entitati actus additur modus qui non possit nisi supernaturaliter fieri; tunc enim actus tali modo affectus dicitur in se supernaturalis quoad modum, seu in facto esse. Hic autem modus tunc est proprius et realis, quando est intrinsecus actui, et illi in re ipsa quasi adhærens accidentaliter, ut est, verbi gratia, intensio actus, vel si qua alia similis proprietas in his actibus inveniri potest. Præter hunc autem intrinsecum modum, excogitatum est aliud genus modi extrinseci, seu moraliter tantum convenientis actui quasi per extrinsecam denominationem, ut est honestas aliqua vel supernaturalitas per relationem ad finem extrinsecum, vel ratio meriti proveniens tantum ex extrinseca Dei acceptatione vel ordinatione; nam si proveniat ex interna dignitate actus, jam illa erit vel substantia, vel realis proprietas, et intrinseca ipsi actui.

5. *Prima sententia de actu Fidei, quod sit in substantia sua naturalis.* — Cajetanus hanc opinionem tribuit Scoto. — His ergo positis, fuit olim sententia ab scholasticis Theologis

valde recepta, actum fidei Christianæ esse in substantia sua naturalem, ita ut si entitas actus præscindatur ab omni alio modo, possit ab intellectu produci suis viribus naturalibus, et similiter voluntas credendi possit a sola voluntate pro sua libertate fieri, præmissa tantum sufficienti propositione objecti, absque alia illuminatione, inspiratione, aut excitatione gratiæ, præter eam quæ ex tali propositione externa objecti naturaliter potest in interioribus potentiis resultare. Solet hæc sententia Scoto tribui, ex alio universali principio, nimirum, quia creditur in prima quæstione Prologi dixisse nullam esse formam in se supernaturalem secundum entitatem suam. Ita illum intellexit Cajet., 1 part., quæst. 1, art. 4, et tom. 1 Opuscul., tract. 3 de Potentia neutra, quæst. 2, quem aliqui moderni sequuntur. Ex quo universali principio optime sequitur fidei actum, cum sit forma quædam creata, non esse in se et in substantia supernaturalem.

6. *Prædictam opinionem non docuisse Scotum ostenditur.* — Ex primo capite. — Verumtamen nec Scotus illud principium universale posuit, nec potest cum doctrina ejus in aliis locis subsistere. Primum patet, quia in illa quæst. 1, in § Antequam, vers. Ad propositum, solum dicit actum seu formam dupliciter posse dici supernaturalem, scilicet, vel respectu agentis, vel respectu recipientis, et priori respectu fatetur posse esse supernaturalem, quia potest præter cursum naturalium causarum fieri, ac subinde supernaturali modo. Respectu vero recipientis, dicit omnem formam posse dici naturalem, si naturalem potentiam respiciat, quia et potentia naturaliter inclinatur ad quæcumque perfectionem suam, et forma naturaliter perficit ipsam. Et in eodem sensu dicit ibidem in particulari de actu cognoscendi, comparando intellectum possibilem ad notitiam actualem, nullam esse cognitionem supernaturalem intellectui respectu illius, quia omni cognitione perficitur, et ad omnem inclinatur, ac proinde solum esse posse cognitionem supernaturalem respectu agentis. Unde cum fides sit cognitio quædam; idem necesse est de illa sensisse. At vero ex his non sufficienter colligitur, ex sententia Scoti, nullum actum intellectus esse in se supernaturalem, alioqui etiam visio beatifica non esset supernaturalis forma intellectus, quod non solum est in se omnino falsum, sed etiam contra doctrinam ejusdem Scoti in 4, dist. 49, quæst. 11. Deinde etiam habitus fidei infusæ

non esset in se et in substantia sua supernaturalis, contra doctrinam ejusdem Scoti in 3, dist. 23, quæst. unica, § *Ad quæstionem*, et dist. 27, quæst. unica, § *De tertio dico*, ubi etiam refert quæ dixerat in 1, dist. 17, q. 2, § *Ad solutionem*, ubi docet dari habitum supernaturalem, per quem homo justus formaliter acceptatur a Deo. Idemque dixit de gratia sanctificante, generatim loquendo, esse scilicet formam supernaturalem et per se infusam, in 2, dist. 27, quæst. unica, § *Ad quæstionem*.

7. *Ex capite secundo.*— Præterea Scotus non negat actum amandi vel cognoscendi, prout oportet ad salutem, esse in se supernaturalem, saltem quoad aliquem modum factum in ipso actu, qui non posset fieri per vires naturæ; nam in loco citato in 1, dist. 17, quæst. 2, § *Ad solutionem*, in fine, dicit habitum infusum non solum dari ad animæ ornatum et pulchritudinem, sed etiam ad efficiendum actum intensiorem quam posset viribus naturæ fieri, et nihilominus de actu sic intenso, comparato ad potentiam recipientem, dicit Scotus (juxta priorem doctrinam in Prologo datam) esse naturalem, quantum ad naturalem inclinationem potentiæ ad ipsum, et quantum ad informationem et perfectionem potentiæ. Igitur ex illa distinctione non potest colligi negasse Scotum omnem formam vel actum in entitate aut intrinseco modo supernaturalem. Quantum ergo ex collatione omnium locorum conjicere possum, Scotus non negat dari posse entitatem aut formam supernaturalem, id est, quæ per causas creatas naturalibus viribus earum fieri non possit, neque sit connaturalis alicui substantiæ creatæ, vel naturali potentiæ ejus; sed, data tali forma, nihilominus de illa docet, potentiam in qua recipitur ad illam naturaliter inclinari, et talem actum naturaliter perficere potentiam, et secundum hunc duplicem respectum, quamcumque formam posse dici naturalem, etiamsi in se supernaturalis sit; et hac ratione in 3, dist. 17, quæst. 1, § *Contra primam viam*, negat distinctionem duplicis beatitudinis naturalis et supernaturalis, quia idem finis qui est supernaturalis quoad consecutionem, est naturalis quoad inclinationem humanæ naturæ in ipsum, juxta doctrinam suam de appetitu naturali ad videndum Deum, quam tradit in quæst. prima Prolog., § *Ad primum*, et § *Ad quæstionem*, et in quarta, dist. 59, quæst. 9 et 10.

8. *Quædam apud Scotum minus vera non arguunt negasse entitates supernaturales.*— Quamvis autem illa disputatio de primo illo

respectu naturalis inclinationis ad formas supernaturales non sit hujus loci, credimus tamen falsum esse intellectum naturaliter inclinari ad visionem beatam, vel animam naturaliter inclinari ad gratiam, vel alios habitus supernaturales, quod supra libro primo tetigimus, in materia vero de beatitudine latius probandum est. De alio vero respectu naturaliter perficendi potentiam, dicendum est, si illud, *naturaliter*, referatur ad ipsam formam, verum esse, quia gratia et omnis forma connaturaliter inclinatur ad subjectum, cujus est proprius actus, et connaturale illi est perficere potentiam in qua recipitur. Neque hoc repugnat supernaturalitati formæ: nam licet ipsa forma in se sit supernaturalis, nihilominus habet propriam essentiam, quæ est natura ejus, et secundum eam potest habere proprietates sibi connaturales, quarum una est informare et naturaliter perficere subjectum. Si vero illud, *naturaliter*, referatur ad potentiam recipientem, sic falsum est naturaliter perfici per talem formam, perficitur enim supernaturaliter, quia illa perfectio non est sibi connaturalis nec naturalis debita, neque ad illam habet potentiam naturalem, sed obedientialem, ut recte Cajetanus dixit. Neque Scotus potest eam negare, cum potentia neutra quam ipse ponit, suo modo, et servata proportione, obedientialis dici possit. Quidquid vero sit de modo loquendi quoad potentiam receptivam, satis in præsentem est quod actus sit super vires naturales potentiæ activæ, ut supernaturalis dicatur, quia hic tractamus de viribus gratiæ necessariis ad operandum. Hoc ergo modo non negat Scotus formam seu gratiam in se supernaturalem. Aliter tamen videtur loqui de habitibus gratiæ, aliter de actibus secundis: nam de habitibus sentit esse simpliciter in sua entitate et specie supernaturales, de actibus vero non ita sentit, sed solum quoad intensionem esse supernaturales, ut ex citatis locis constat.

9. *Alii prædictæ sententiæ auctores.*— Eandem sententiam eodem modo tenent Gabriel in 3, distinct. 23, quæst. 2, articulo 1, in fine, et art. 2, conclus. 2, ubi ait fidem infusam non esse necessariam propter substantiam actus fidei, sed propter solam intensionem: firmitatem autem seu certitudinem etiam vult esse naturalem, ac per se dependentem a fide acquisita, tanquam a causa partiali. Refertque in eadem sententiam Ochamum quodlibet. tertio, quæstione 7; et idem de intensione tenet Paludanus in 3, distinct. 23, quæst. 3,

in fine; et idem Almain., quæstione 3. Durandus etiam ibi, quæstione 6, numer. octavo, licet dicat habitum fidei esse infusum, statim addit illum infundi, non quia sine illo non possimus credere verum supernaturale, sed quia non ita prompte et faciliter, ut determinatum est (inquit) in 2, videlicet distinct. 17, quæst. 1, ubi num. 7, addit fidei habitum conferre ad firmiter et discrete assentiendum; in quæst. 2, addit modum meriti, et similia habet in 1, distinct. 17, quæst. 2, ad secundum. Semper tamen sentit substantiam actus fidei posse fieri per naturalem facultatem intellectus. Expressius vero in 3, dist. 31, quæst. 4, num. 11, dicit visionem Dei esse supernaturalem essentialiter, et ideo non convenire in genere proximo cum aliquo actu viæ, etiam fidei. In quo aperte docet nullum actum viæ esse supernaturalem quoad substantiam, seu in specie sua, et ita concludit fidem secundum essentiam posse fieri per vires naturales. Solet etiam allegari Major in 2, distinct. 1, quæst. 5. Sed ibi nihil invenio; tamen in 3, distinct. 26, artic. 42, alias 3, id plane significat, dum ait eundem actum fidei posse successive esse verum et falsum, et quando est verus, esse fidei infusæ, et postea esse tantum fidei acquisitæ. Et simili proportione opinatur de actu charitatis quoad bonitatem vel malitiam. Sed de hoc postea. Nam etiam hic possunt allegari omnes qui tenent actum charitatis esse naturalem quoad substantiam, quoniam a fortiori debent idem opinari de fide, quia minus perfecta est quam charitas, sed illos postea suo loco referemus.

10. *Alii auctores.*— Similiter eandem sententiam secuti sunt plures ex antiquioribus Thomistis; nam, præter Paludanum, quem jam retuli, Capreol., in 1, dist. 17, quæst. 1, art. 3, ad argumenta Aureoli contra primam conclusionem, circa finem, et ad argumenta Gregorii contra secundam conclusionem, generaliter sentit habitus infusos non requiri propter substantiam actuum, sed propter modum, quem appellat promptitudinem, delectabilitatem et acceptabilitatem. Expressius hoc docuit Cajetan. 2. 2, quæst. 171, art. 2, circa ad 3, ubi sentit actum fidei sine gratia non fieri *laudabiliter*, unde solum propter hunc modum videtur ponere necessitatem auxilii gratiæ ad credendum. Item 1. 2, quæst. 109, art. 4, sentit omnes actus virtutum infusarum esse naturales quoad substantiam; et de contritione, in tom. 1 Opusculorum, tract. 4, quæst. 1. Eandem sententiam sæpius docuit

Soto, lib. 1 de Natur. et gratia, cap. 22, et lib. 2, cap. 14, in fine, et cap. 16, ad 1 et 2, et in 4, distinct. 17, quæst. 1, art. 1. Soletque attribui hæc S. Thomæ 2. 2, quæst. 171, articulo 2, ad 3. Sed ibi non loquitur in hoc sensu, ut infra videbimus. Dicti ergo auctores conveniunt in hoc, quod actus fidei in substantia sua est naturalis, et ideo, si præcise fiat in sua entitate et esse specifico, possit fieri per solas vires naturales. Sic autem factum aiunt non sufficere ad justitiam, ut sit fundamentum ejus, sed debere perfici aliquo modo supernaturali. In explicando autem illo modo non conveniunt dicti auctores. Scotus enim requirit modum majoris intensionis. Alii augmentum certitudinis. Cajetanus laudabilem, seu aliquam specialem honestatem. Alii requirunt acceptabilitatem, vel acceptationem, ut in dicto Opusculo indicat Cajetanus, ubi etiam solum requirere videtur modum supernaturalem quoad fieri, id est, quod actus fiat ex auxilio speciali, etiamsi in se melior non fiat.

11. *Argumentum primum quod substantia actus fidei sit naturalis.*— Omissa vero hæc varietate circa modum supernaturalitatis (quæ vix potest habere aliquod fundamentum, ut paulo post dicam), generalis assertio de substantia hujus actus fundari potest primo, in hoc quod actus fidei non fit a sola gratia, sed fit ab intellectu proprie et vitaliter; actus autem in substantia supernaturalis non potest hoc modo fieri a potentia naturali; ergo oportet dicere entitatem talis actus esse naturalem. Major supponitur, non solum ut certa philosophice ex generali doctrina actuum vitalium, sed etiam ut certa theologice; tum ex Concilio Tridentino, sess. 6, dicente hominem active concurrere ad hos actus; tum quia Scriptura divina passim exigit a nobis fidem tanquam opus a nobis efficiendum. Minor vero probatur, quia naturalis potentia non potest efficere actum supernaturalem in substantia per virtutem connaturalem, quia non potest transcendere ordinem suum. Neque etiam potest id facere per virtutem superadditam, quia alias (ut objicit Scotus) illa virtus non esset habitus, sed potentia, quia daret posse operari. Et ita actus non eliceretur proxime a potentia intellectiva, sed ab altera illi addita, ac subinde actus non esset vitalis, quia non esset proxime elicited a potentia vitali. Quod si quis dicat ipsum intellectum elevari ut immediate influat in talem actum, contra hoc est, quia hæc elevatio ad summum potest sufficere ad instrumentalem effectationem, quæ non sufficit

ad actum vitalem, ut talis est, quia oportet ut proxime procedat a principio intrinseco tanquam a propria et principali virtute agendi. Atque hæc ratio videtur maxime movisse Durandum in dicta dist. 31 tertiæ, quæst. 4, nam cum de visione beata non fuerit ausus negare esse supernaturalem quoad substantiam, consequenter de illa dicit non fieri ab intellectu, sed a sola essentia divina, *objective, inquit, et effective.*

12. *Secundum argumentum a simili, de actu volendi credere.* — Secundo, videtur similis ratio magis urgere in actu voluntatis credendi, vel quocumque alio formaliter libero, quod non habet actus intellectus, qui supposita voluntate necessario sequitur, et ideo in illo posset aliquo modo intelligi quod intellectus elevatus a Deo influat in actum supernaturalem quoad substantiam, quia in actu necessario potest intelligi motio Dei elevantis intellectum ad operandum supernaturaliter per modum instrumenti. In actu vero libero videtur hoc repugnare, quia ad libertatem actus necesse est ut ipsamet voluntas se determinet ad talem actum; huic autem determinationi repugnat præmotio principalis honestis elevantis instrumentum, quia instrumentum sic elevatum non a se, sed ab agente determinatur. Cum ergo voluntas credendi sit libera, ut supponimus, videtur impossibile quod eliciatur a potentia voluntatis, tanquam ab instrumento elevato per motionem gratiæ: ergo voluntas credendi non potest esse in substantia supernaturalis.

13. *Tertium argumentum quod non sint impossibiles actus illi naturales in substantia.* — Tertia ratio principalis est, quia non est impossibile intellectum vel voluntatem elicere circa talia objecta actus quoad substantiam naturales, quibus per divinam gratiam addatur modus aliquis supernaturalis; sed hoc satis est ut sint vera omnia quæ de necessitate gratiæ ad hos actus Concilia docent, et est facilius ad intelligendum et ad defendendum fidem contra omnes errores, et præsertim ad conciliandam gratiam cum libero arbitrio: ergo quamvis daremus esse possibles supernaturales actus quoad substantiam, non est cur asseramus illos esse necessarios ad salutem, vel propter illos esse necessariam gratiam. Major quoad priorem partem probatur; quia objectum fidei, sive ad intellectum, sive ad voluntatem comparatum, est nostris potentiis proportionatum, et sub generali propensione utriusque potentiæ ad suum adæquatum objectum comprehen-

sum: ergo utraque potentia potest circa illud actum naturalem quoad substantiam elicere. Antecedens patet, quia intellectus naturaliter fertur in omne credibile, et tanto magis propendet quanto magis apparet credibile: objectum autem fidei proponitur ut maxime credibile. Nec refert quod proponatur ut credibile ex testimonio Dei, quia hoc non est ultra naturale objectum et inclinationem intellectus, nam ratio naturalis, cognoscens Deum, etiam cognoscit Deum esse fide dignissimum, si aliquid attestetur: ergo ex hac parte potius est major naturalis inclinatio intellectus ad tale credibile. Aliunde vero cum in particulari proponitur objectum credendum, ratio ipsa naturalis iudicat, secundum prudentiam, esse valde credibile, dictum esse a Deo id quod proponitur: ergo potest intellectus circa tale objectum naturalem actum elicere quo credat, et hoc esse dictum a Deo, et ideo etiam credat esse verum; hic autem est actus fidei naturalis quoad substantiam.

14. *Probatum deinde de actu voluntatis.* — Idemque argumentum magis urget in voluntate, quia illud objectum, ut credibile et credendum, proponitur tanquam quidpiam honestum et ideo volendum et amandum: voluntas autem naturaliter inclinatur in honestum, et in illud magis quod ut honestius representatur. Acceditque quod illamet honestas regulatur per rationem naturalem; nam, proposito objecto fidei, antequam homo credat, habet dictamen rationis naturalis, honestum esse credere id quod ostenditur adeo credibile, per quod iudicium voluntas illa regulatur et excitatur: ergo potest esse voluntas illa naturalis quoad substantiam, et per vires solas naturales voluntatis elicita.

15. *Quod naturali entitati addi possit modus supernaturalis, ostenditur.* — Quod vero illis actibus possit addi supernaturalis modus per gratiam, probatur ratione communi, quod multa sunt supernaturalia quoad modum, licet in substantia sint naturalia: nam humanitas Christi ens naturale est, et tamen, ut unita Verbo, est supernaturalis quoad modum, et ut existens sub speciebus Eucharistiæ est aliter supernaturalis quoad alium modum, et accidentia Eucharistiæ naturalia sunt, habent tamen supernaturalem modum: cur ergo non idem faciet Deus per gratiam in actibus quoad substantiam naturalibus? Præsertim quia multi modi supernaturales, præter substantiam eorum, a Theologis in his actibus excogitati sunt, ut videbimus.

16. *Congruentia.* — *Ostenditur item quod sit facilius.* — Denique quod hic modus sit facilius et aptior ad concordiam gratiæ cum libertate et cum propria efficientia nostrarum potentiarum, duæ priores rationes satis ostendunt; ita enim optime intelligitur voluntatem et intellectum cooperari partialiter coefficiente id quod est naturale in his actibus, Deum autem per gratiam suam supernaturalem modum eis adjungere. Quod denique hoc sufficiat ad fidei doctrinam sustinendam, patet ex illo additamento, *ad credendum, vel volendum, sicut oportet*, quod posuit Concilium Arausicanum, canon. 6, et Concilium Tridentinum, sess. 6, canon. 3; nam per illud verbum nihil aliud significatur, nisi hos actus debere fieri certo quodam modo, ut fiant sicut expedit ad salutem, ut etiam dixit idem Arausicanum, canon. 7. Quod vero ille modus substantialis vel essentialis esse debeat, hoc non dixerunt Concilia; ergo cum accidentalis modus possit sufficere, non est cur de substantiali interpretemur, et doctrinam fidei obscuriorem reddamus. Eo vel maxime quod etiam docent Concilia esse necessariam gratiam, ad servandam totam legem naturæ sicut oportet, id est, sine peccato gravi, et nihilominus ibi actus non sunt supernaturales quoad substantiam, sed quoad modum ratione talis gratiæ. Dicunt etiam initium salutis non esse ex nobis, sed ex gratia, et tamen non oportet illud initium esse supernaturale quoad substantiam; fit enim, ut dicit Concilium Tridentinum, per Spiritus Sancti inspirationem et illuminationem, quæ licet sint naturales quoad substantiam, possunt fieri ex gratia, quatenus præter cursum naturalium causarum possunt specialiter a Deo fieri, interiori peculiari modo ordinante species intellectus et affectum excitante: ergo idem dici potest de omnibus humanis actibus.

CAPUT V.

ACTUM FIDEI ET VOLUNTATEM CREDENDI, ESSE ACTUS QUOAD SUBSTANTIAM SUPERNATURALES.

1. *Assertio communis et vera.* — *Medina nimis in præsentia, et parum coherens.* — His non obstantibus, dico actum fidei Christianæ, quo intellectus debita certitudine credit quod Deus revelavit, supernaturalem in substantia esse, ideoque alium similem in entitate specifica fieri non posse per solas vires naturales intellectus. Hæc sententia est communis in Schola Theologorum. Illam indicavit Conrad. 1. 2,

quæst. 109, art. 4, ubi etiam idem sentit Medina. Imo in quæst. 62, art. 2, significat esse dogma fidei: nam dicit esse de fide, hunc actum, et alios duos theologicos spei et charitatis differre in genere naturæ, et secundum substantiam a similibus actibus acquisitis, *ad hunc (inquit) sensum, quod non differunt tantum quoad modum.* Quia de fide est, ut ait, auxilium gratiæ esse necessarium non tantum ad modum credendi, sed etiam ad credendum. Postea vero dicit non esse hæreticum dicere hos actus fidei infusæ et acquisitæ, tantum differre in genere moris, ac proinde non differre in genere naturæ, nam hoc excludit illa particula, *tantum.* Et ita videtur hæc assertio repugnare priori. Nam esse moris tantum est quidam modus accidentaliter actui in esse naturæ, quia actus secundum suam entitatem naturalem potest manere sine tali esse morali; ergo si non est hæreticum dicere actum fidei infusæ et acquisitæ solum differre in esse morali, profecto non est hæreticum dicere tantum differre in modo: ergo non est de fide quod differant in genere naturæ, et secundum substantiam, neque etiam est de fide auxilium gratiæ requiri ad hos actus ratione substantiæ eorum, et non tantum ratione modi: nam Concilia solum dicunt requiri ad credendum sicut oportet. Quo testimonio ipse probat non esse contra fidem dicere, solum requiri auxilium propter esse morale, idem autem dici potest de quocumque esse modali. Imo illud de esse morali habet majus inconveniens in actu fidei, quia esse morale in tali actu non est nisi denominatio extrinseca ab actu voluntatis, et ita assensus intellectus, ut sic, posset fieri sine auxilio, dummodo ponatur auxilium necessarium in voluntate, ut bene moraliter velit talem actum, hoc autem dicere valde absurdum est, ut infra ostendam.

2. *Auctores alii hujus sententiæ.* — Omissis ergo exaggerationibus et censuris, melius dicit in conclus. 4 verisimilius esse, et divinæ Theologiæ magis consentaneum, hos actus differre in esse naturæ, et secundum substantiam. Idem sentit Bannez 2. 2, quæst. 5, art. 2, et quæst. 6, art. 1, et quæst. 24, ubi refert Canonum. Idem sentit Viguer. ibi in Institut., cap. 10, § 3, vers. 16; Alvar., disput. 67, ad 4, dicens contrariam sententiam non esse probabilem. Sed (ut dixi) satius est ab his exaggerationibus abstinere. Eandem opinionem sequitur Azor., 1 part. Institut. moral., lib. 3, cap. 24, quæst. 2, nam licet clarius de habitibus loquatur, idem tamen sentit de actibus. Eiusdem